

- 1) KHT Ari Tauriainen
- 2) KHT Anne Räisänen
- 3) Ernst & Young Oy

PÄÄTÖS

KHT Ari Tauriaisen, KHT Anne Räisänen ja Ernst & Young Oy:n toiminta North European Invest Oy:n tilintarkastuksessa

Asian vireille tulo

PRH:n tilintarkastusvalvonnan suorittamassa, KHT Ari Tauriaiseen ja KHT Anne Räisäseen kohdistuneissa laaduntarkastuksissa vuonna 2017 on todettu puutteita ja epäselvyyksiä North Europe Invest Oy:n johdannaissopimusten tilintarkastuksessa.

PRH:n tilintarkastusvalvonta on kohdistanut North European Invest Oy:n toimeksiantoon laaduntarkastustoimenpiteitä, joiden perusteella on havaittu puutteita Tauriaisen ja toimeksiantotiimiin kuuluneen Räisänen toiminnassa. Havaintojen vuoksi PRH:n tilintarkastusvalvonta on ottanut Tauriaisen, Räisänen ja Ernst & Young Oy:n (EY) toiminnan selvittäväksi tutkinta-asiana (TTL 7:2) North Europe Invest Oy:n 30.6.2016 päättyneeltä tilikaudelta.

Tilintarkastajien selvitys

Tauriainen ja Räisänen ovat antaneet tilintarkastusvalvonnalle 30.1.2018 ja 20.4.2018 päivätyt selvitykset. Tilintarkastusvalvonta on kuullut heitä myös laaduntarkastuksen yhteydessä. Tauriainen ja Räisänen ovat katsoneet, että johdannaisten tarkastus on tehty hyvän tilintarkastustavan mukaisesti ja että North Europe Invest Oy:n tilintarkastuskertomus 30.6.2016 päättyneen tilikauden tarkastuksesta on asianmukainen.

EY on antanut 16.2.2018 ja 20.4.2018 päivätyt selvitykset, joissa se on katsonut, että EY on antanut riittävät resurssit ja ohjeistuksen Tauriaiselle ja Räisäselle toimeksianton hoitamiseksi ja valvonut heitä. EY on selvittänyt erityisesti johdannaisten tarkastukseen liittyvää EY:n ohjeistuksen sisältöä.

Ratkaisu

Tilintarkastuslautakunta antaa Tauriaiselle huomautuksen. Räisäsen sen enempää kuin EY:n toiminnan tutkinta ei anna aihetta toimenpiteisiin.

Perustelut

Tapahtumien kulku tilikausi 1.7.2015 - 30.6.2016

EY on toiminut North European Invest Oy:n tilintarkastajana ja Tauriainen sen nimeämänä päävastuullisena tilintarkastajana tilikaudella 1.7.2015 – 30.6.2016. Räisänen on ollut toimeksiantotiimin jäsen. Tilintarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan Tauriainen on päävastuullisena tilintarkastajana johtanut tilintarkastustyötä ja valvonut Räisästä, jonka tehtävänä toimeksiantotiimin työnjaon mukaan on ollut johdannaissopimusten tarkastus.

North European Invest Oy:n oma pääoma on tilinpäätöksessä 30.6.2016 ollut noin 13 miljoonaa euroa (12 995 830) ja taseen loppusumma 51,8 miljoonaa euroa (51 810 458). Yhtiön tilikauden tulos on ollut 2,1 miljoonaa euroa (2 120 283).

Tilintarkastajan tilinpäätöksen tilintarkastukselle määrittämä olennaisuusraja on ollut noin 261 tuhatta euroa.

North European Invest Oy:llä on 30.6.2016 ollut neljä korkojohdannaissopimusta, joiden yhteenlaskettu nimellispääoma on yhteensä noin 14,2 miljoonaa euroa. Korkojohdannaisten määrä on merkittävä suhteessa yhtiön omaan pääomaan ja taseen loppusummaan sekä tilintarkastajan määrittämään olennaisuuteen.

Korkojohdannaista ei ole tehty arvostus- eikä jaksotuskirjauksia tilinpäätökseen eikä niistä ole annettu tilinpäätöksessä liitetietoja.

Tauriainen on päävastuullisena tilintarkastajana antanut 30.6.2016 päättyneen tilikauden tilintarkastuksesta 4.11.2016 päivätyn tilintarkastuskertomuksen, joka on vakio-muotoinen.

Sovellettavat oikeusohjeet

Tauriainen on ollut velvollinen noudattamaan tilintarkastuslakia (1141/2015) suorittaessaan tilintarkastusta North European Invest Oy:ssä (yhtiössä) ja tilintarkastuslakia (459/2007) antaessaan päävastuullisena tilintarkastajana tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 1.7.2015 - 30.6.2016. Tauriainen on ollut velvollinen kiinnittämään huomiota siihen, että tilinpäätöksessä on KPA 2:2.3:n edellyttämät liitetiedot.

Tilintarkastuslain (TTL 1141/2015) mukaan tilintarkastajan on noudatettava ammatteettisiä periaatteita (TTL 4:1) ja hyvää tilintarkastustapaa (TTL 4:3), johon sisältyy velvollisuus noudattaa kansainvälisiä tilintarkastusalan standardeja (ISA).

Tauriainen on ollut velvollinen noudattamaan ISA 500-standardin vaatimuksia tarpeellisen ja tarkoitukseen soveltuvan tilintarkastusevidenssin hankkimisesta. Tilintarkastajan on suunniteltava ja suoritettava tilintarkastustoimenpiteitä, jotka ovat olosuhteisiin nähden asianmukaisia, hankkiakseen tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä (ISA 500 kohta 6).

ISA 315 –standardin 5. kohdan mukaan tilintarkastajan on suoritettava riskienarviointitoimenpiteitä saadakseen perustan olennaisen virheellisuuden riskien arvioimiselle tilinpäätöstasolla ja kannanottotasolla. Riskienarviointitoimenpiteisiin on kuuluttava havainnointia ja yksityiskohtaista tarkastusta (6c kohta).

ISA 315-standardin 25. kohdan mukaan tilintarkastajan on tunnistettava olennaisen virheellisuuden riskit ja arvioitava niitä (a) tilinpäätöstasolla; sekä (b) kannanottotasolla liiketapahtumien lajien, tilien saldojen sekä tilinpäätöksessä esitettävien tietojen osalta muiden tilintarkastustoimenpiteiden suunnittelun ja suorittamisen perustaksi.

ISA 330 –standardin 24. kohdan mukaan tilintarkastajan on suoritettava tilintarkastustoimenpiteitä sen arvioimiseksi, onko tilinpäätöksen yleinen esittämistapa sovellettavan tilinpäätösnormiston mukainen. Tätä arviointia tehdessään tilintarkastajan on arvioitava, onko tilinpäätös esitetty siten, että taloudellinen informaatio ja sen perustana olevat liiketapahtumat, muut tapahtumat ja olosuhteet on luokiteltu ja kuvattu asianmukaisesti; ja tilinpäätöksen esittämistapa, rakenne ja sisältö ovat asianmukaiset.

ISA 330 –standardin 25. kohdan mukaan tilintarkastajan on ennen tilintarkastuksen päättämistä arvioitava suoritettujen tilintarkastustoimenpiteiden ja hankitun tilintarkastusevidenssin perusteella, ovatko arviot olennaisen virheellisuuden riskeistä kannanototasolla edelleen asianmukaisia.

ISA 330 –standardin 26. kohdan mukaan tilintarkastajan on tehtävä johtopäätös siitä, onko tilintarkastusevidenssiä hankittu tarpeellinen määrä ja soveltuuko se tarkoitukseen. Lausuntoa laatiessaan tilintarkastajan on otettava huomioon kaikki relevantti tilintarkastusevidenssi riippumatta siitä, näyttääkö se vahvistavan tilinpäätökseen sisältyviä kannanottoja vai olevan ristiriidassa niiden kanssa.

Jos tilintarkastaja ei ole saanut tarpeellista määrää tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä jostakin olennaisesta tilinpäätöskannanotosta, hänen on pyrittävä hankkimaan lisää tilintarkastusevidenssiä (ISA 330 –standardin 27. kohta). Jos tilintarkastaja ei pysty hankkimaan tarpeellista määrää tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä, hänen on annettava tilinpäätöksestä varauman sisältävä lausunto tai jätettävä lausunto antamatta.

Tilintarkastajan tehtävänä on ISA 700 –standardin (10. kohta) laatia lausunto siitä, onko tilinpäätös kaikilta olennaisilta osiltaan laadittu sovellettavan tilinpäätösnormiston mukaisesti.

Tilintarkastuslautakunnan arvio Tauriaisen toiminnasta tilinpäätöksen 30.6.2016 tilintarkastuksessa

Tauriaisen tehtävänä on päävastuullisena tilintarkastajana ollut suorittaa North European Invest Oy:n tilikauden 1.7.2015 - 30.6.2016 tilintarkastus ja antaa tilintarkastuskertomus TTL 3:5:n mukaisesti. Päävastuullinen tilintarkastaja vastaa siitä, että tilintarkastuskertomuksen antamista edeltävä tilintarkastus on suoritettu asianmukaisesti riippumatta siitä, onko tilintarkastustoimenpiteitä suorittanut päävastuullisen tilintarkastajan lisäksi muukin henkilö.

Tauriainen on ollut tietoinen yhtiöllä olleista korkojohdannaisista. Tauriainen on tarkastanut johdannaisia vain niihin liittyvien maksutapahtumien kautta, eikä ole selvittänyt johdannaisten käypiä arvoja tai johdannaissopimusten ehtoja.

Tauriainen ei ole ottanut huomioon riskien arvioinnissa sitä, että yhtiöllä on ollut nimellispääomaltaan huomattavat pitkäaikaiset korkojohdannaiset. Johdannaissopimuksiin liittyvän riskin vuoksi jo pienellä kohde-etuuden muutoksella voi olla suuri vaikutus johdannaissopimuksen tuottoon ja arvoon. Johdannaissopimuksen ehdoista riippuen voitto- tai tappiomahdollisuus voi kasvaa suureksi.

Tauriaisen olisi pitänyt hankkia riittävästi evidenssiä johdannaissopimusten ehdoista ja niiden suhteesta suojattavaksi tarkoitettuun instrumenttiin voidakseen tehdä johtopäätöksen johdannaisiin liittyvästä riskistä. Tauriainen on perustanut näkemyksensä johdannaisten suojaavuudesta pelkästään keskusteluihin johdon kanssa sekä suorittamiinsa analyttisiin tarkastustoimenpiteisiin. Tauriainen ei ole pyytänyt tarkastuksessa suojaussopimuksia eikä pankin vahvistuksia johdannaissopimusten käyvästä arvosta. Mikäli hän olisi tarkastanut johdannaissopimukset ja verrannut niiden ehtoja lainojen ehtoihin, hän olisi voinut todeta, ovatko johdannaiset suojaavia ja millaisia riskejä johdannaiset ovat sisältäneet.

Tauriainen on tarkastanut johdannaisia niihin liittyvien maksutapahtumien kautta. Johdannaisista ei ole tehty kirjanpitoon arvostus- tai jaksotuskirjauksia, eikä johdannaissopimuksista ole esitetty kirjanpitoasetuksen 2:2.3:n nojalla esitettäviä liitetietoja.

Tilintarkastuslautakunnan arvio Räisäsen toiminnasta

Räisänen ei ole ollut päävastuullinen tilintarkastaja eikä yhtiöoikeudellisesti tilintarkastajan asemassa. Näin ollen hänellä ei ole kurinpidollista vastuuta, kun kysymys on tilintarkastuksen laadusta. Tämän johdosta moitteita tilintarkastuksen puutteista ei tule kohdistaa häneen.

Tilintarkastuslautakunnan arvio Ernst & Young Oy:n toiminnasta

Selvityksessä ei ole tullut esiin seikkoja, jotka osoittaisivat, että Ernst & Young Oy olisi laiminlyönyt valvoa Tauriaista ja Räisästä tai jättänyt antamatta heille riittävät resurssit North Europe Invest Oy:n tilintarkastustoimeksiannon suorittamisessa.

Yhteenveto

Selvityksen mukaan Tauriainen ei ole tarkastanut asianmukaisesti koronvaihtosopimuksia 30.6.2016 päättyneeltä tilikaudelta ennen 4.11.2016 päivätyn vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen antamista. Tilintarkastusevidenssi on ollut puutteellista.

Tilintarkastuksessa on jäänyt varmistamatta, onko North European Invest Oy:n tilinpäätös 30.6.2016 säännösten mukainen ja antaako se oikean ja riittävän kuvan yhteisön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. KPA 2:2.3 olisi edellyttänyt kunkin johdannaissopimuksen osalta esittämistä tilinpäätöksen liitetietona johdannaisten käypä arvo, jos tämä voidaan luotettavasti määritellä, sekä tiedot niiden käytön laajuudesta ja luonteesta.

North European Invest Oy:n tilikauden 1.7.2015 – 30.6.2016 tilintarkastus ei täytä tilintarkastuslakiin perustuvia vaatimuksia edellä selostettujen puutteiden johdosta. Tauriaisen menettely rikkoo useiden ISA-standardien (ISA 315, 330, 500, 700) mukaista menettelyä ja tilintarkastajalta vaadittavaa huolellisuutta (TTL 4:1 ja 4:3). Tauriaisen toiminta on ollut huolimaton ja siten hyvän tilintarkastustavan vastaista.

Päätöksessä huomioon otettavat seikat

PRH:n tilintarkastuslautakunta ottaa huomioon seuraamuksesta päättäessään seuraavat tilintarkastuslain 10 luvun 7 §:n mukaiset seikat.

Tauriaiselle ei ole aikaisemmin määrätty kurinpidollista seuraamusta. Hän on antanut vaaditut selvitykset avoimesti ja viivytyksettä.

Tilintarkastuksen hetkellä johdannaissopimusten käsittely tilinpäätöksissä ja niiden tarkastaminen on ollut vielä vakiintumatonta. Sittenkin käytäntö on selkeytynyt kirjanpitolautakunnan antaman lausunnon Kila 1963/13.12.2016 jälkeen.

Kun menettelyyn liittyy edellä mainitun perusteella lieventäviä asianhaaroja, tilintarkastuslautakunta katsoo, että huomautus on riittävä seuraamus Tauriaisen moitittavasta menettelystä.

Sovelletut säännökset

Tilintarkastuslaki (1141/2015) 3 luku 5 §, 3 luku 5a §, 4 luku 1-3 §, 10 luku 1 §

Valitusoikeus

Tauriaisella, Räisäsellä ja Ernst & Young Oy:llä on kullakin asianosaisena oikeus valittaa tästä päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen.

Asian ratkaisseet tilintarkastuslautakunnan jäsenet

Mika Ilveskero (vpj.), Antti Fredriksson (tarkastava jäsen), Paula Kupiainen, Teija Laitinen, Mervi Niskanen, Pekka Pajamo, Anders Tallberg ja Taina Tuohino

Esittelijän eriävä mielipide

Olen tilintarkastuslautakunnan kanssa eri mieltä seuraavista seikoista: 1) Tilintarkastuslautakunnan saamassa selvityksessä todetut puutteet johdannaissopimusten tarkastuksessa on luettava myös niiden tarkastamisesta työnjaon mukaan vastuussa olleen Räisäsen laiminlyönniksi ja myös häntä on moitittava; ja 2) North European Invest Oy:n tilinpäätös 30.6.2016 päättyneeltä tilikaudelta on katsottava virheelliseksi johdannaissopimuksia koskevien liitetietojen sekä arvostus- ja jaksotuskirjausten puuttumisen vuoksi, minkä johdosta myös Tauriaisen allekirjoittama 4.11.2016 päivätty, mukauttamaton tilintarkastuskertomus on katsottava virheelliseksi.

Tilintarkastusyhteisön saamien muiden kuin kaikkein pienimpien tilintarkastustoimeksiantojen hoitaminen on tiimityötä, jossa työ jaetaan toimeksiantotiimiin kuuluvien tilintarkastajien hoidettavaksi. Tilintarkastuslain 1 luvun 1 §:n ja 7 luvun 2 ja 3 §:ien nojalla tilintarkastusvalvonnan on valvottava kaikkia tilintarkastajia. Kaikki tilintarkastajat ovat velvollisia noudattamaan hyvää tilintarkastustapaa ja muita tilintarkastuslain mukaisia velvoitteita.

Räisäsellä on ollut vastuullinen tehtävä toimeksiantotiimissä. Räisäsen erityisenä tehtävänä toimeksiantotiimin jäsenenä on ollut tarkastaa johdannaissopimuksia 30.6.2016 tilinpäätöksen tilintarkastuksessa. Selvityksestä ei käy ilmi, että Räisänen olisi ollenkaan tarkastanut johdannaissopimuksia 30.6.2016 päättyneeltä tilikaudelta. Johdannaissopimuksia koskevat tiedot puuttuivat 30.6.2016 päättyneen tilikauden tilinpäätöksestä. Räisänen on laiminlyönyt tehtävänsä tilinpäätöksen tilintarkastuksessa, mikä on vastoin tilintarkastuslain 3:5:ää ja hyvää tilintarkastustapaa.

Räisäsen vastuuta toimeksiannon hoitamisesta ei poista se seikka, että päävastuullinen tilintarkastaja Tauriainen on allekirjoittanut tilintarkastuskertomuksen ja hänellä on ollut viime kädessä vastuu toimeksiannon suorittamisesta tilintarkastuslain mukaisesti. Kutakin lain mukaan valvonnan kohteena olevaa tilintarkastajaa tulee valvoa ja hänen toimintaansa tulee arvioida tehtävän ja tehdyn työn sekä työssä havaittujen puutteiden ja virheiden perusteella.

Moitteet tulisi kohdistaa myös Räisäseen ja hänelle tulisi määrätä tilintarkastuslain 10 luvun mukainen seuraamus.

Tilintarkastusvalvonnan tekemän selvityksen mukaan North European Invest Oy:n tilinpäätös 30.6.2016 päättyneeltä tilikaudelta on ollut virheellinen pelkästään johdannaissopimuksia koskevien liitetietojen puuttumisen vuoksi. North European Invest Oy:n on tullut esittää johdannaissopimuksia koskevat tiedot 30.6.2016 päättyneen tilikauden tilinpäätöksessään kirjanpitoasetuksen muutoksen (1313/2004) mukaan. Näin ollen Tauriaisen 4.11.2016 allekirjoittama tilintarkastuskertomus on virheellinen, koska Tauriaisen olisi pitänyt mukauttaa tilintarkastuskertomus tilinpäätöksen virheellisyyden vuoksi. Tilintarkastuslautakunnan olisi pitänyt päättää ilmoittaa tilintarkastuskertomuksen puutteellisuus tilintarkastuslain 3:5a §:n nojalla verkkosivuillaan samalla, kun tilintarkastuslautakunnan päätös saa lainvoiman.

15.5.2018

PRH/ 3277/10000/2017

Vakuudeksi

**PATENTTI- JA REKISTERIHALLITUS
Tilintarkastuslautakunta**

Mika Ilveskero
Tilintarkastuslautakunnan varapuheenjohtaja

Pasi Horsmanheimo
Esittelijä
tilintarkastusvalvonta@prh.fi

Liite

Valitusosoitus

